MENTALITATEA ŢĂRANULUI BASARABEAN REFLECTATĂ ÎN CONFLICTUL DINTRE FAMILIA DE BOIERI IORDACHE ŞI SANDULACHE TOMULEŢ ŞI LOCUITORII TÂRGULUI LĂPUŞNA (primele decenii ale secolului al XIX-lea)

Adriana BUTNARU

Anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus la 1812 a schimbat în totalitate evoluţia teritoriului dintre Prut şi Nistru, atât în aspect politic, cât şi social, greutăţile de bază căzând asupra păturilor de jos ale populaţiei – ţărănimii.

Ţăranii autohtoni erau supuşi unui sistem de dublă exploatare – de către administraţia imperială, ce prezenta o instituţie străină, greu de conceput pentru populaţie, şi de către persoanele fizice, provenite din rândurile moşierilor moldoveni autohtoni sau din rândul străinilor care au primit sau au cumpărat proprietăţi funciare. Aceste împrejurări au o deosebită importanţă pentru a înţelege metamorfozele produse în mediul rural după anexare, fiecare acţiune sau manifestare a ţăranului ne permite să schiţăm mentalitatea acestuia sub regim de dominaţie străină.

Mentalitatea reflectă un complex de caractere, formate în procesul adaptării colectivului uman la mediul natural sau social. Ea desemnează o stare de spirit, o manieră asociată obiceiurilor, o prismă prin care omul priveşte lumea înconjurătoare, încearcă s-o conceapă.

Pentru a evidenţia unele caracteristici ale mentalităţii ţăranului basarabean în primii ani după anexare, este oportun să analizăm răzvrătirea ţăranilor din târgul Lăpuşna din 1817, sau, cum o califică cercetătorul Aurel V. Sava: „ o adevărată revoluţie locală ţărănească…”.

Aceasta a fost generată de faptul că locuitorii târgului Lăpuşna puneau la îndoială dreptul moşierului Iordache Tomuleţ asupra moşiei, dar şi de faptul că li s-a schimbat statutul social, din considerentul că până atunci moşia fusese mănăstirească, iar acum devenise moşierească. În acest sens, ei au elaborat la 30 martie 1817 o petiţie adresată Consiliului Suprem al Basarabiei, în care şi-au expus doleanţele şi şi-au exprimat nemulţumirile.

La 1 aprilie 1817, locuitorii târgului Lăpuşna înaintează o nouă petiţie către rezidentul plenipotenţiar al Basarabiei A.N. Bahmetev în legătură cu intenţiile noului proprietar Iordache Tomuleţ de a-i impune

la îndeplinirea celor 12 zile de boieresc, iar în urma nesupunerii către stăpân, însoţiţi de mazili şi ţărani s-a produs un conflict soldat cu bătăi şi leziuni corporale.

La 19 mai 1820, Guvernul Regional al Basarabiei adresează judecătoriei ţinutului Orhei ordinul privitor la pedepsirea celor 15 ţărani instigatori din târgul Lăpuşna la revoltă. În urma acestei dispoziţii, Serdăria de Orhei a aplicat pedepse grele faţă de răzvrătiţi (prin lovituri de vergi şi zile de detenţie).

La 2 aprilie 1821, raportul funcţionarului Vardalah atestă acordul lăpuşnenilor de a îndeplini prestaţiile în favoarea moşierului Tomuleţ în scopul de a masca continuarea răscoalei.

În toamna aceluiaşi an, conflictul izbucneşte din nou, menţinându-se până în 1841, când Iordache Tomuleţ vinde sătenilor moşia Lăpuşna, preţul urmând să fie plătit în termen de 7 ani. Dar şi de data aceasta lăpuşnenii nu şi-au onorat obligaţiile, iar lupta pentru dreptul de stăpânire asupra moşiei deja după 1848 continuă cu văduva acestuia, Maria Tomuleţ.

Conform investigaţiilor întreprinse după 1998 de către cercetătorul Sergiu Ciocanu, cele trei amprente ale sigiliilor găsite în ANRM au pecetluit răspunsul Serdăriei de Lăpuşna-Orhei la documentele ce vizează problema dintre lăpuşneni şi moşierul Tomuleţ.

Concluzionând, putem afirma că atitudinea moşierului Iordache Tomuleţ nu se diferenţia de ceilalţi stăpâni de proprietăţi funciare (venim aici cu un paragraf din *Scrierile lui C. Negruzzi* de Vasile Alecsandri, unde se spune că „...oamenii care comiteau acele delicte şi crime nu erau răi la suflet, nu erau cruzi în natura lor, ci, din contra, erau blânzi, generoşi, iubitori de săraci, dar aveau dreptul de cruzime şi îl exercitau fără a avea conştiinţă de fapta lor criminală, fără grijă de răspundere, fără teamă de pedeapsă. Astfel era timpul, astfel era starea morală a societăţii. Inimi bune, fapte crude...".

În aceste circumstanţe, se deosebeau însă ţăranii, pe care acesta vroia să-i aibă în supuşenie. Locuitorii „târgului Lăpuşna" erau dornici de libertate, nesupuşi prin însăşi firea existenţei lor, ţărani care nu s-au mulţumit cu schimbarea statutului lor social, care nu s-au temut să riposteze în mod organizat, să fie fermi şi consecvenţi până la sfârşit în cerinţele lor faţă de stăpân.

Răzvrătirea acestora purta un caracter nuanţat antimoşieresc, avea conducători şi era inspirată ofensiv, fapt care demonstrează că deşi ataşaţi de trecut şi conservatorism, ţăranii basarabeni îşi căutau

dreptatea pe drumul judecăţii, erau încrezători în forţele proprii, chiar fiind asupriţi, dorind mereu să-şi modifice statutul social şi să deţină în condiţii libere proprietatea funciară.

Recomandat
Valentin TOMULEȚ, dr. hab., prof. univ.